

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วิธีการในการให้คำแนะนำหรือการสอนใช้ยาสูดพ่น และเหตุผลที่ไม่ได้ให้
คำแนะนำของเภสัชกรที่ปฏิบัติหน้าที่ในร้านยาคุณภาพ ในจังหวัดสมุทรปราการ

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

ศรัณย์ กอสนาน*, ซาลิสสา วัชรณายง, อลิษา นิตติพจน์, ธมลพร มีพันธ์
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
*Email :sarun103@yahoo.com โทรศัพท์: 023126300 ต่อ 1215

บทนำ

การใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูดพ่นชนิดต่างๆ ให้ได้ประสิทธิภาพในการรักษา ผู้ป่วยจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้ยาและอุปกรณ์ได้อย่างถูกต้อง แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาในด้านเทคนิคการใช้ยาที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งข้อมูลจากหลายการศึกษา พบว่า ผู้ป่วยที่ใช้ยาสูดพ่นได้ถูกต้องมีเพียงร้อยละ 20 - 40 เท่านั้น (McFadden, 1995; Shrestha et al., 1996) โดยการพ่นยาที่ไม่ถูกต้องนั้นทำให้เกิดผลเสีย คือ ยาเข้าถึง ตำแหน่งที่ออกฤทธิ์ได้ไม่ดี ทำให้การควบคุมรักษาโรคได้ไม่ดีเท่าที่ควรเกิดการรักษาล้มเหลวและอัตราการ เสียชีวิตเพิ่มสูงขึ้น (Shrestha et al., 1996) ดังนั้นเภสัชกรจึงมีบทบาทที่สำคัญที่จะต้องให้คำแนะนำในการ ใช้ยาสูดพ่นเพื่อให้ผู้ป่วยเข้าใจเทคนิคและวิธีการใช้ยาที่ถูกต้อง แต่จากงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับการให้ ความรู้แก่ผู้ป่วยในการใช้ยาสูดพ่น พบว่า มีปัจจัยด้านต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องที่มีผลทำให้การให้คำแนะนำไม่ ประสบผลสำเร็จ เช่น ปัจจัยด้านผู้ป่วย ซึ่งผู้ป่วยบางรายมีปัญหาการได้ยิน, ขาดความสนใจ (Albekairy, 2014) และที่สำคัญคือปัจจัยด้านตัวเภสัชกรเอง ที่ไม่ได้ให้คำแนะนำหรือสอนการใช้ยาสูดพ่นแก่ผู้ป่วย หรือ วิธีการที่เภสัชกรใช้ในการแนะนำหรือสอนแก่ผู้ป่วย เช่น การที่ไม่ได้ให้คำแนะนำหรือสอนแก่ผู้ป่วย หรือ ไม่ได้มีการสาธิตการใช้ให้ผู้ป่วยเห็น (Mickle TR, Self TH, Farr GE, Bess DT, Tsiu SJ, Caldwell FL., 1990) และเนื่องจากร้านยาคุณภาพ เป็นร้านยาที่ผ่านการรับรองจากสภาเภสัชกรรมว่ามีมาตรฐานการ ให้บริการด้านยาและสุขภาพที่ดี ซึ่งหนึ่งในมาตรฐานของร้านยาคุณภาพมีการระบุถึงแนวทางการส่งมอบยา ว่าเภสัชกรจะต้องอธิบายการใช้ยาและการปฏิบัติตัวของผู้มารับบริการอย่างชัดเจนเมื่อส่งมอบยาแก่ผู้ป่วย (สำนักงานรับรองร้านยาคุณภาพ, 2565) การวิจัยนี้จึงมุ่งทำการสำรวจวิธีการ การให้คำแนะนำหรือการสอน ใช้ยาสูดพ่นของเภสัชกรร้านยาคุณภาพ รวมทั้งสาเหตุที่บางครั้งไม่ได้ให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วย โดยเลือกพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นสถานที่ในการศึกษา เพราะ หากพบปัญหาและอุปสรรคในการให้คำแนะนำการใช้ยาสูดพ่นของเภสัชกร ทางคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติก็จะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจวิธีการในการให้คำแนะนำหรือการสอนใช้ยาสูดพ่น และเหตุผลที่เป็นอุปสรรคในการให้ คำแนะนำ/สอนแก่ผู้ป่วย ของเภสัชกรร้านยาคุณภาพในจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง :

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีประชากรคือเภสัชกรที่ปฏิบัติงานในร้านยาคุณภาพในจังหวัด สมุทรปราการ ร้านละ 1 คน จากร้านยาคุณภาพมีจำนวน 38 ร้าน โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ทำการ รวบรวมข้อมูลได้จากเภสัชกร 30 คน คิดเป็น ร้อยละ 78.90 ของประชากร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย :

- ตัวแปรต้น
  - ปัจจัยด้านผู้ป่วย ปัจจัยด้านตัวเภสัชกร และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม
- ตัวแปรตาม
  - ปัญหาและอุปสรรคในการให้คำแนะนำหรือการสอนใช้ยาสูดพ่น

สมมติฐานในการวิจัย :

ปัจจัยต่างๆใน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ป่วย ปัจจัยด้านตัวเภสัชกรและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม มีผลต่อ ปัญหาและอุปสรรคในการให้คำแนะนำหรือการสอนใช้ยาสูดพ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย :

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ (ร่วมกับแบบกระดาษ ในบางร้าน) คำถาม ประกอบด้วยส่วนของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนคำถามเกี่ยวกับวิธีการให้คำแนะนำ และ ปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการให้คำแนะนำหรือการสอนใช้ยาสูดพ่น โดยให้ผู้ตอบแบบ สอบถาม เลือกคำตอบที่เป็นเหตุผลหลักที่เป็นปัญหาในการให้คำแนะนำการใช้ยาสูดพ่นมากที่สุดอันดับแรก ทำการทดสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยทุกข้อมีค่า IOC เกิน 0.7 จากนั้นนำไปทดสอบความ เป็นปรนัย (Objectivity) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในข้อคำถามแต่ละข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล :

ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ร่วมกับการที่ผู้วิจัยไปรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล :

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นเภสัชกรทุกคนเคยจ่ายยาสูดพ่นแก่ผู้ป่วย มีการให้คำแนะนำ/สอน ผู้ป่วยใช้ยาสูดพ่นขณะจ่ายยาจำนวน 20 คน (66.70%) ไม่ได้ให้คำแนะนำ/สอน จำนวน 10 คน (33.30%) โดยในกลุ่มที่สอน จะทำการให้คำแนะนำ/สอนทุกครั้งที่ยาจ่ายพ่น (15.00%) ที่เหลือ (85.00%) จะทำการ ให้คำแนะนำเฉพาะในบางครั้งเท่านั้น วิธีการให้คำแนะนำ/ ที่ใช้มากที่สุดเท่ากันสองวิธีคือ วิธีการอธิบาย ขั้นตอนและให้เอกสารผู้ป่วยไปด้วย แต่ไม่ได้มีการสาธิตวิธีใช้ยา และการอธิบายพร้อมสาธิตวิธีการใช้ยา ร่วมกับการให้เอกสาร และประเมินความเข้าใจของผู้ป่วย (N=5, 26.30%)

เหตุผลที่ทำให้เภสัชกรส่วนใหญ่ (> 55.00%) ไม่ได้ให้คำแนะนำ/สอน วิธีการใช้ยาสูดพ่นแก่ผู้ป่วย ได้แก่การที่ผู้ป่วยเคยใช้ยาสูดพ่นมาแล้ว หรือเป็นลูกค้ายาที่มาจากที่อื่น รวมทั้งการที่ผู้ป่วยไม่ได้มาซื้อยา เอง แต่ผู้มาซื้อยาเป็นคนอื่น และการที่ผู้ป่วยรีบหรือไม่สะดวกที่จะฟัง ดังมีรายละเอียดแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 แสดงวิธีการให้คำแนะนำหรือสอนการใช้ยาสูดพ่นของกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการให้คำแนะนำ/สอนการใช้ยาสูดพ่น	จำนวนคน (N)	ร้อยละ
อธิบายขั้นตอนและให้เอกสารผู้ป่วยไปด้วย แต่ไม่ได้มีการสาธิตวิธีใช้ยา	5	26.32
อธิบายพร้อมสาธิตวิธีการใช้ยา + ให้เอกสาร และประเมินความเข้าใจของผู้ป่วย	5	26.32
อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีใช้เพียงอย่างเดียว	4	21.05
อธิบายพร้อมสาธิตวิธีการใช้ยาให้แก่ผู้ป่วย	3	15.79
อธิบายพร้อมสาธิตวิธีการใช้ยาให้แก่ผู้ป่วย และให้ผู้ป่วยทวนวิธีการใช้ยา/ ทดลองใช้ให้เภสัชกรดู	2	10.53
รวม	19	100.00

ตารางที่ 2 แสดงเหตุผลที่ถูกเลือกเป็นอันดับแรก ในการที่เภสัชกรไม่ได้ให้คำแนะนำ/สอนวิธีการใช้ยาสูดพ่นแก่ผู้ป่วย ในเภสัชกรกลุ่มที่เคยมีการให้คำแนะนำ/สอนฯ และเภสัชกรกลุ่มที่ไม่ได้ให้คำแนะนำ/สอนฯ

กลุ่มสอนฯ/ไม่สอนฯ	สาเหตุที่ถูกเลือกเป็นอันดับแรก	จำนวนคน(N)	ร้อยละ
มีการ ให้คำแนะนำ/สอนฯ (บางครั้ง)	ผู้ป่วยเคยใช้ยาสูดพ่นมาแล้ว/เป็นลูกค้ายาเก่าที่มาซื้อยา	5	55.56
	มาซื้อยาแทนผู้ป่วย/ฝากซื้อยา	2	22.22
	ผู้ป่วยรีบ/ไม่สะดวกที่จะฟัง	1	11.11
	เภสัชกรไม่เพียงพอ	1	11.11
รวม		9	100.00
ไม่มีการ ให้คำแนะนำ/สอนฯ	ผู้ป่วยเคยใช้ยาสูดพ่นมาแล้ว/เป็นลูกค้ายาเก่าที่มาซื้อยา	6	60.00
	ร้านค่อนข้างยุ่งหรือมีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่		
	มีเวลาสอน	2	20.00
	มาซื้อยาแทนผู้ป่วย/ฝากซื้อยา	1	10.00
รวม		10	100.00

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แม้ร้านยาคุณภาพจะมีการกำหนดให้เภสัชกรผู้ที่ปฏิบัติกร จะต้องมีการอธิบายการใช้ยาแก่ผู้ป่วย โดยเฉพาะยาเทคนิคพิเศษที่ต้องมีการอธิบายวิธีการใช้มากกว่าปกติ แต่ก็ยังมี เภสัชกรที่ไม่ได้ให้คำอธิบายหรือให้คำแนะนำ/สอน วิธีใช้ยาสูดพ่นในขณะที่จ่ายยา เพียงแต่สาเหตุส่วนใหญ่ที่ เภสัชกรตอบว่าไม่ได้มีการสอนนั้นเป็นเพราะ ผู้ป่วยเป็นผู้ป่วยที่เคยใช้ยาสูดพ่นมาแล้ว หรือเป็นลูกค้ายาเก่า ที่มาซื้อยา ซึ่งจากผลการวิจัย หากเภสัชกรได้ทำการซักถามแล้วว่าเป็นผู้ป่วยใหม่ที่ไม่เคยใช้ยา จะมีการให้ คำแนะนำ/สอนฯ ในผู้ป่วยทุกราย ดังนั้นจึงไม่ขัดกับมาตรฐานการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมแต่อย่างใด เพียงแต่ผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่ แม้จะมีการให้คำแนะนำ/สอนฯ ผู้ป่วยก็ไม่ได้สนใจหรือตั้งใจฟัง คำอธิบาย ซึ่งในกรณีนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการให้คำแนะนำ/สอน พร้อมให้เอกสารประกอบไปด้วย ซึ่งน่าจะเป็น เครื่องมือช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าใจยาได้อย่างถูกต้อง และเอกสารยังน่าจะเป็นประโยชน์ในกรณีที่ผู้ป่วย ไม่ได้เป็นคนมาซื้อเองแต่ให้ผู้อื่นมาซื้อแทน ดังนั้นในเรื่องการให้คำแนะนำ/สอนวิธีการใช้ยาสูดพ่น หาก ต้องการให้ผู้ป่วยมีการใช้ยาที่ถูกต้อง เภสัชกรควรต้องมีการถามผู้ป่วยทุกครั้งว่าเคยใช้ยาหรือไม่ และควรให้ ความสำคัญกับเอกสารแนะนำ/สอนวิธีการใช้ยา และอาจต้องหาวิธีการอื่นๆ เพื่อให้ผู้ป่วยที่ยังไม่ให้ความ สำคัญกับคำแนะนำของเภสัชกร สามารถปฏิบัติตามและใช้ยาให้ถูกต้องต่อไป

รายการอ้างอิง

McFadden E. R., Jr (1995). Improper patient techniques with metered dose inhalers: clinical consequences and solutions to misuse. The Journal of allergy and clinical immunology, 96(2), 278-283. [https://doi.org/10.1016/s0091-6749\(95\)70206-7](https://doi.org/10.1016/s0091-6749(95)70206-7)

Shrestha, M., Parupia, H., Andrews, B., Kim, S. W., Martin, M. S., Park, D. I., & Gee, E. (1996). Metered-dose inhaler technique of patients in an urban ED: prevalence of incorrect technique and attempt at education. The American journal of emergency medicine, 14(4), 380-384. [https://doi.org/10.1016/s0735-6757\(96\)90054-6](https://doi.org/10.1016/s0735-6757(96)90054-6)

Abdulkareem M. Albekairy. (2014). Pharmacists' Perceived Barriers to Patient Counseling. เข้าถึงได้จาก <http://www.japsonline.com> DOI: 10.7324/JAPS.2014.40112.

Mickle TR, Self TH, Farr GE, Bess DT, Tsiu SJ, Caldwell FL. (1990). Evaluation of Pharmacists' Practice in Patient Education When Dispensing a Metered-Dose Inhaler. doi:10.1177/106002809002401003, 24(10), 927-930.

สำนักงานรับรองร้านยาคุณภาพ. (9 ต.ค. 2565). มาตรฐานการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในร้านยา. เข้าถึง ได้จาก https://papc.pharma.cycounc.il.org/index.php?option=com_content&view=article&id=123&layout=full